



Charlotte Wilde, Christoph Bochdansky, Michael Vogel: *Az óriások törékenysége*. 2016 © Wilde & Vogel



Hartmut Liebsch: *Monológ számárral*. 2016 © Helmut Pogert

Anke Meyer

A PEREMJELENSÉGEK ZSENIALITÁSA

EGY PILLANTÁS MOLNÁR GYULA (UTOLSÓ?) RENDEZÉSEIRE

A tárgyszínház egyik mestere, aki három évtized alatt immár egy egészen sajátos színházi nyelvezetet fejlesztett ki, egyszer csak közli, hogy „rá akar lépni a fékre”. Bőven elegendő indíték ez egy kisméretű portré elkészítésére, azonban leszögezném, hogy – az alany rettegésének dacára – nem sírkőfeliratról van szó. Az *óriások törekvessége* – ez a címe a három színházi projekt közül az utolsó, Németországban lebonyolítottak, amelyeken a magyarolasz tárgyszínházi alkotó, rendező és szerző Molnár Gyula (Giulio Molnár) 2016-ban, mint rendező – azaz, ahogyan ő maga nevezi meg ez esetekben betöltött szerepkörét, mint „kibontakoztatási segéd” – közreműködött. És muszáj, hogy egyáltalán, az *utolsó* legyen az általa levezényelt inszenálások sorában – jelentette be most.

Nem akarok hinni a fülemnek, amikor a szeptember 15-i premier után találkozom vele a lipcsei Westflügelben. Nem, Gyula nem úgy néz ki, mint aki nyugdíjba vonul. Nem is akar, hangzik a válasz. Az *Apró öngyilkosságokat* még előadja majd hébe-hóba, „meg aztán, különben is, én szeretek játszani. Csak a workshopokkal és a rendezéssel hagyok fel. Idén ugyanis valójában nyolc darab színpadra állításában vettem részt: három Német-, három Olasz-, egy Franciaországban, egy pedig Ausztriában zajlott. Egy-egy ilyen kihívás viszonylag nagy mennyiséget emészt fel az ember szürkeállományából és energiájából egyaránt. E két alpanyagból pedig mostanra csupán egy kevéske tartalék maradt készleten, amelyet magáncélokra szeretnék fenntartani. Hát ezért fékezgetek olyan hevesen...” Mit lehet erre mondani? Mindössze annyit, hogy ez a művészi kibontakozást szolgáló segítségnyújtás bizony hiányozni fog – micsoda veszteség lesz!

Amiről a figuraszínházi szcena most lemondani kénytelen, rendkívüli mértékben – mondhatni kíméletlenül – kiérezhető a legfrissebb *Óriások*-darabból,

amely kedvéért Molnár a lipcsei Wilde & Vogel duóval, Christoph Bochdansky bécsi bábjátékkal, valamint Janne Weirup dramaturggal egy „kongeniális” csapatot állt össze. Ez a kis társaság ugyanis a tiszta formájában értett zseninek ered a nyomába, hogy aztán – már önmagában a gondolat is kissé zseniális – egyenlően ossza fel azt a jelenlévők között. A többi, ugyancsak megidézett óriás, Sigmund Freud és Johann Sebastian Bach segítségével igyekeznek izolálni a gigászi Leonardo da Vinci lángelméjét.

Már a kapcsolatfelvétel tárgyai – Freud: egy szivar, Bach: egy elhangolt gyerekszongora, da Vinci: egy szakálltincs – jelzik az irányt: teljes erőbedobással keresztezi egymást profán és magasztos, a zsenialitás utáni kutatás során pedig annyi „understatement” szóródik szanaszét, amennyi csak belefér! Itt Molnár Michael Vogel hisztériáig hajtott, mesébeillő túlzásaiból, valamint Bochdansky gyenge színészt játszó lazaságából Charlotte Wilde transzverzális hangtónusával egyesülve egy olyan, a diletantizmus és a szupertehetség között villódzó szeánszot hoz létre, amelyben még a számárságok is mélységesen meghatónak bizonyulnak.

A zsenialitás demokratizálása természetesen egy igencsak észbontó célkitűzés, ugyanakkor mégis ebben a közös produkcióban sikerül az, ami Molnár egyéni alkotásainak vonzerejét is adja: egy vázaltszerű, gyakran látszólag lazának tűnő, felforgató mellékszöveggel feltöltött jelenetfűz ez (is), amely a banálisban rejlő nagyságot egyszersmind kérdésesként tünteti fel, a nézőket pedig egyéni értelmezések megalkotására buzdítja. Akinek volt már alkalma megtapasztalni jelenlétét a színpadon – pl. az *Apró öngyilkosságokban* vagy a földöntúlian nyugtalanító *Gagarin*-anamnézisben –, aki követte már zavaros mellékvágányokra kalauzolók halk és a „helyes” német kifejezést gyakorta elvétő beszédét, amely teljesen spontán odabököttnek

hat és oly hosszan visszahangzik, az tudja, hogy Molnár sajátos módon utánozhatatlan megjelenése és önironikus beállítotttsága művészete különleges minőségének korántsem alábecsülendő részét képezik. Amit alkot, többnyire felesége, a művészként és rendezőként csakúgy, mint szerzőként tevékeny Francesca Bettini kezében nyugszik. Hiszen szólói is igénylik az együttműködést: *„nekem csak vízióim vannak, amelyeket rögvest meg kell osztanom, különben ellillannak. Ahhoz, hogy tovább tudjak haladni, szavakra, párbeszédre, mozgásra, megrendülésre, küzdelemre, félelemre, megkönnyebülésre, szenvedésre és nevetésre, sok nevetésre van szükségem.”*

Pontosan ez az a játékoság, a nyomhagyás és a (komikus) kételykeltés fölött érzett öröm, amely Molnár előadásában éppúgy, mint rendezéseiben még azt is képes kijátszani, ami voltaképpen tragikus, hogy azt a pátosztól messze el-, a mondánivaló súlyát pedig légies magasságokba emelje. Újra és újra furcsa, többértelmű terek nyílnak meg továbbá, mint például a „Szamárként közeledtem hozzájuk” kijelentés rövidke mondata által, amely a *Monológ számárral* című előadásában az öregező játékos nehéz helyzetével éppúgy összekapcsolódhat, mint a maszk általi átváltozással, vagy az egy témához, mesefigurákhoz, illetőleg a méltóságukban veszélyeztetett alakokhoz való közeli-déssel. Végsősoron pedig nem is ezek a kivénhedt állatok azok, akiknek az önérzetéről *A brémai muzsikásoknak* ebben a velejéig redukált kesztyűbáb-és maskadapációjában szó van. Sokkal inkább azokról az emberekről, akiken keresztülnézünk, akikre a mi átökonimizált világunk többé már nem tart igényt, és akik ebből kifolyólag már-már nevetéses módon próbálják valamiképpen mégis a felszínen tartani magukat.

Hasonlóképpen a peremre sodródott élet, két idős színész öregek otthonában töltött napjai körül forog a berlini Kaufmann-páros által színre vitt *Georg & Fred – Végül is Shakespeare*, amelyből Molnár szintén dramaturgiai munkatársként vette ki a részét, ahogyan ugyanennek a társulásnak

az eggyel korábbi *Fényt kérünk!* című, elragadóan különös teremtéstörténete során is.

Molnár másokkal közös rendezéseinek sikere részint abban áll, hogy az előadásmód is megfelel annak, ami, bár az együtt kidolgozott jelenelekből csupán fel-felsejlik, de benne mindvégig rejtetten jelen van. A követelmény magas: könnyedség és precizitás. Máskülönbén megnyílik egy rés a darabban, annak színpadi alkalmazásában egyfajta hiány keletkezik. És van, hogy egészen egyszerű meghatározni, mi okozza ezt – Molnár Gyula hiányzik a színpadról. Ez azonban nem kellene, hogy felzaklassa őt. Végül maga felel arra a kérdésre, hogy melyik a kedvenc műalkotása (akár a sajátjai közül): *„Valamennyi szerethető műalkotást szeretem. Viszont gyakran felkavarnak azok a becsületes kísérletek is, amelyek nem jöttek össze.”*

De hogyan vág egybe a Molnár-féle rendezések jelentős hányadában tetten érhető, a periférián élő emberek iránti empátia, az őszinte kudarc, a leki-csinyelt dolgokhoz való belső kötődése épp az „Óriások törekenységének” hatalmas lángelméivel? *„Időnként az az érzésem támad, hogy mi itt mind folyton ugyanazon a rendezésen dolgozunk. Egy csodálatos, mindent összefogó, zseniális művön. Persze, ahogy Sigmund Freud kutyája mondja Leonardo da Vinci keselyűjének: kivétel nélkül mindannyian csupán aprószentekként kerülünk fel ennek a freskónak a széleire.”* S ha akkor még tekintetbe vesszük, hogy az idézett keselyű tulajdonképpen egy kánya, Freud mélyreható elemzése pedig a da Vinci által elképzelt keselyű mibenlétéről egy fordítási hibán alapszik – akkor végülis minden világos, nem?

Ui.: A bemutató után Molnár Gylának próbák miatt sürgősen tovább kell utaznia Velencébe. Hát így...

Fordította: Goda Móni

Megjelent a *double – Magazin für Puppen-, Figuren- und Objekttheater* című folyóirat 2016. évi 32. számában. www.double-theatermagazin.de



Kaufmann & Co.: *Georg & Fred – Végül Shakespeare*. 2016 © Gyula Molnár



Alexandra Kaufmann,
Eva Kaufmann:
Fényt kérünk!
2013 © Kaufmann & Co.
Fotók: Arne Schmitt,
Lutz Anthes





Alexandra Kaufmann, Eva Kaufmann: *Fényt kérünk!*
2013 © Kaufmann & Co. Fotó: Arne Schmitt



Hartmut Liebsch: *Monológ számára!*
2016 © Helmut Pogerth. Fotó: Heinrich Hesse

THE GENIUS OF PERIPHERAL PHENOMENA

Gyula Molnár (Giulio Molnár), one of the masters of object theater, developed a very particular theatrical language over three decades. *Die Empfindsamkeit der Giganten* (The Fragility of Giants) was one of three theater projects Molnár developed in Germany. He was the director, or as he liked to call it, “developmental assistant”. Then, suddenly after a performance in Germany, he announced that he was going to “step on the brakes”. This surprise inspired the author, Anke Meyer to write a short portrait of Molnár’s performances, and to acquaints us with Molnár’s latest work.